

ლიტერატურა და ლიტერატურის თეორია

ბიბლიური პარადიგმები ჯემალ აჯიაშვილის შემოქმედებაში

მარინე ხვედელიძე

khvedelidze.marine@atsu.edu.ge

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ქუთაისი, საქართველო

DOI: <https://doi.org/10.52340/atsu.2024.2.24.08>

ჯემალ აჯიაშვილმა მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული ესთეტიკური აზროვნების განვითარებაში დიდი წვლილი შეიტანა. იგი მთელი თავისი მოღვაწეობის პერიოდში კაცთა მოდგმის უმთავრეს საფიქრალს დასტრიალებდა. ჯემალ აჯიაშვილმა ის ღირებულებები წამოწია წინა პლანზე და წარმოაჩინა, რომელიც მარადიულია სამყაროს შექმნიდან დღემდე. ეს არის ღვთის სიყვარული, უფლის ძიება. მეოცე საუკუნის მწერალი საოცრად მჭიდრო კავშირს ამყარებს სასულიერო ლიტერატურასთან. საყურადღებოა აჯიაშვილის პოეზიაში გამოყენებული მხატვრული სახეები, რომლებიც წარმოადგენს ქრისტიანული სიმბოლიკის ტრანსფორმაციას თანამედროვე პოეტურ კონტექსტში. პოეტმა საბჭოთა პერიოდშიც შეძლო რელიგიური და ეროვნული თემატიკის ასახვა მეტაფორული აზროვნებისა და სხვა მხატვრული მინიშნებების მეშვეობით. აჯიაშვილის პოეზია წარმოადგენს ბიბლიური პარადიგმების ინტეგრაციას თანამედროვე ქართულ მწერლობაში, რაც განსაზღვრავს შემოქმედის როგორც სულიერ, ისე ლიტერატურულ იდენტობას. ამავდროულად ადასტურებს თანამედროვე ქართული პოეზიის მჭიდრო კავშირს სასულიერო ლიტერატურასთან და ქართული ლიტერატურული ტრადიციების უწყვეტობას.

საკვანძო სიტყვები: ბიბლიური პარადიგმები, მეტაფორა, სიმბოლო.

ჯემალ აჯიაშვილმა თარგმნა მსოფლიო კლასიკური პოეზიის შესანიშნავი ნიმუშები: ბიბლიური ფსალმუნები, ანდალუსიელი ებრაელი პოეტების ლექსები, სპარსული, ძველბერძნული პოეზია. თარგმნა შექსპირის, ჩიკამაცუს, ტირსო დე მოლინას, კარლო გოცის დრამატული პოემები, დანტეს, პეტრარკას, მიქელანჯელოს, რილკეს სონეტები, ვლადიმერ მაიაკოვსკის, ბორის პასტერნაკისა და სხვათა ლექსები. უდიდესი დამსახურება მიუძღვის ქართველი და ებრაელი ერების კულტურული ურთიერთობების განმტკიცების საქმეში. ებრაული პოეტური კლასიკის თარგმანებით ჯემალმა გაამდიდრა და გაამშვენიერა ქართული პოეზია. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ იგი ორივე ქვეყნის ღირსეული შვილი იყო.

ჯემალ აჯიაშვილის სონეტები სიღრმით, პროფესიონალიზმით, მდიდარი ლექსიკითა და სისადავით ლოგიკური და ბუნებრივი გაგრძელებაა მთარგმნელობითი საქმიანობისა. იდეურ-შინაარსობრივი მხარე სონეტებისა ცალსახად განსაზღვრულია რწმენით. აჯიაშვილის პოეზიაზე დაკვირვებით ამოვიცნობთ, თანამედროვე პოეტს როგორ აქვს ახლებურად გააზრებული და შემდეგ ასახული სასულიერო მწერლობის სიმბოლურ-ალეგორიული სახეები. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ აჯიაშვილის პოეზიას საკუთრივ ქართულ ჰაგიოგრაფიასთან ნაკლები კავშირი აქვს. მაგრამ ჰაგიოგრაფიის საფუძველი ხომ საღვთო ლიტერატურაა. მაშასადამე, საკითხის განზოგადება ადვილად შესაძლებელია. ასევე ცხადია, სონეტს, როგორც მყარ სალექსო ფორმას, თავისი სტრუქტურით ჰიმნოგრაფიას ვერ დაუკავშირებთ, მაგრამ სონეტებში ბიბლიური ციტატები, ალუზიები, სიმბოლოები ძველ ქართულ ლიტერატურასთან საკმაოდ მჭიდრო კავშირს გვიდასტურებს.

ჯემალ აჯიაშვილი შემოქმედებაში უპირატესად განწყობა აისახება. განწყობა, რომელიც ნიადაგ თან სდევს პოეტს ესაა ბიბლიური სიბრძნე, ღვთიური შეგონებანი. ლექსში „ამაოება ამაოთა, - ქუხდა კოჭელეთ“ „მზის დაბნელება“ მეტაფორაა, რომელშიც უფლის მშვენების, მისი სიკეთის ბოროტებით შემოსვის მცდელობაა. ასევე მეტაფორაა კლდე. ბიბლიაში კლდის მეტაფორული სახე არაერთგან იკითხება. „უფალო, კლდე და სიმაგრე ჩემო და მხსნელო ჩემო, ღმერთო ჩემო, - ჩემი კლდე ხარ, თავშესაფარი. ფარო ჩემო და დამხმარეო, საყრდენო ჩემო“ (ფსალმუნნი 17, 3: 411). უფალი დარღვეულია, „ბურღით მოყელეს“. ამიტომ უჩნდება ამაოების განცდა პოეტს, თუმცა ცისკრის მშვენების იმედს არ ჰკარგავს. ცისკარი ახალი დღის, ბნელზე (ბოროტ ძალაზე) გამარჯვების სიმბოლოა. ფინალური სტრიქონი ამაღლებული და ამაღელვებელია. სამყაროში, რომელიც სიკეთისა და ბოროტების ასპარეზად იქცა, ეშმას ადგილი არ არის. პოეტს ღრმად სწამს, რომ ღმერთის ნაგრამს ამჯერადაც ღმერთი უშველის“. სიტყვა „ნაგრამი“ იმერული დიალექტია, რომელიც შთამომავლობას, მოდგმას, მონაგებს აღნიშნავს (კაკალაძე, ბერიძე 2002: 298). ადამიანი ღვთის ხატად და მსგავსად არის შექმნილი.

უფლის იმედი უკვე ღვთის სიყვარულსა და რწმენას ნიშნავს.

სონეტს „ნოემბრის ფოთლებს - მტვერში გათხვრილს“ ჯემალ აჯიაშვილი შემოდგომის სევდიანი სურათის აღწერით იწყებს, შემდეგ ლეთარგიაში მშვიდად მძინარ საბაატოს აღწერს.

ლეთარგია ეს არის ღრმა ძილი, საღათას ძილი, ავადმყოფური მდგომარეობა, სიკვდილ-სიცოცხლის ზღვარზე ყოფნა, რომელიც თან ახლავს ისტერიას. დაცლილ მონასტრებში ბედის უკუღმართობა-

მ. ხვედელიძე

საბჭოთა ტირანია უნდა ამოვიკითხოთ. ეპოქა განსაზღვრავს ადამიანის სულიერ მოთხოვნილებას, ხოლო ადამიანის სულიერი მოთხოვნილებანი ყველაზე უკეთ შემოქმედებაში ვლინდება. სწორედ ამით აიხსნება ჯემალ აჯიაშვილის ასეთი მჭიდრო კავშირი სასულიერო ლიტერატურასთან.

ლექსში ბიბლიური კანონზომიერება იგრძნობა - სიცოცხლე წარმავალია, სიკვდილი გარდაუვალია. ცხოვრება ავსებული კათხაა, რომელიც აუცილებლად დაიცლება. მას თან სდევს სინანულიც. „სასრული საწყისს უბრუნდება“. ადამიანი, რომელიც უფალმა მიწისაგან გამოძერწა, კვლავ მიწად იქცევა, მაგრამ ეს დასასრული იმავდროულად ახლის დასაწყისია. მაშასადამე, გარდაცვალება პოეტისთვის ერთი მდგომარეობიდან მეორე მდგომარეობაში გადასვლაა.

ლექსში ნახსენები „ნოეს კამეჩი“ რემინისცენციაა, რითაც პოეტი თავის მხატვრულ-ესთეტიკურ იდეალებს გამოხატავს. ზოგადად რემინისცენცია მრავალ ასპექტს მოიცავს: ციტირებას, სიუჟეტის სესხებას, მიბადვას, პერსონაჟის შემოყვანას. ბიბლიური ნოეს სახეს ხალხური თქმულება ერწყმის. შეიძლება ითქვას, რომ სინკრეტული რემინისცენციაა. როდესაც ნოემ, უფლის ნების თანახმად, ყველა სულიერი არსება კიდობანში შეიყვანა, გარეთ, თურმე, წყვილი კამეჩი დარჩა. დაიწყო ძლიერი წვიმა, წარღვნა. კიდობანს ტალღები მიაქანებდა. მას ცურვით მიჰყვებოდნენ საბრალო კამეჩები. ორმოცი დღე-ღამე სდიეს და განსაცდელს გაუძლეს. ნოეს ამის შემდეგ კამეჩები ძალიან შეყვარებია (ინანიშვილი 2010: 33). შორეული ამბავი, კამეჩების სიქველე, სიყვარული, თავგანწირვა პოეტს ალაფრთოვანებს და „ნოეს კამეჩი“ სიტყვათა მყარ შეთანხმებად - ფრაზეოლოგიზმად გარდაიქმნება.

ლექსს „ვინა სთქვა სულის მოხუცება, სულის ბებრობა“ პოეტმა ორი ეპიგრაფი წაუმძღვარა: „უფლის სანთელი ადამიანის სულია“ (იგავნი) და „ვიდრე მუცელში გამოგსახავდი, გამოგარჩიე“ (იერემია). ეპიგრაფი ძალიან მნიშვნელოვანია მხატვრული ტექსტის გაგება-გააზრებისათვის. მკითხველს იმთავითვე ექმნება გარკვეული მოლოდინის განცდა. მისი დანიშნულებაა, მკითხველს ყურადღება გაამახვილებინოს ნაწარმოების დედააზრზე, ავტორისეულ ჩანაფიქრზე. წარმოდგენილ სონეტში ინტერტექსტუალური კავშირი საღვთო წიგნებთან ეპიგრაფითვე ნაცხადევია. სონეტი ცოდვა-მადლზე, სულისა და სხეულის ჭიდილზეა. ცოდვილნი უფალს შენდობას სთხოვენ. ისეთივე უმანკოებას, როგორც ის დედის საშობი იყო. საცნაურია მწერლის გზავნილი: მონანიე სულები ქვესკნელიდან ლაღადებენ და, რაც მთავარია, მათი ხმა ზეცამდე აღწევს.

ზემოთ წარმოდგენილი სონეტის აზრობრივი გაგრძელებაა ლექსი „ისევ რწევდა სასწაულებს ცის სარეწავი“. პოეტი დრო-ჟამის წარმავლობაზე, სიკვდილ-სიცოცხლეზე მოგვითხრობს. უმთავრესი მიზანია, კაცობრიობის

ისტორიაში უმნიშვნელოვანესი მოვლენა- მაცხოვრის შობა გაგვახსენოს. ალუზიებით ჯემალ აჯიაშვილი უფლის შეცნობისკენ მოგვიწოდებს. მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრისა და ოცდამეერთე საუკუნის პოეტი წერს ახალს, თუმცა მასში უკვე არსებულაც ბევრია. უფრო სწორად, აჯიაშვილი წერს მარადიულზე-უფალზე.

ოცდამეერთე საუკუნის პოეზია შექმნილია ბიბლიური ტექსტების გავლენით. მკითხველი ამ კავშირს მეტ-ნაკლებად გრძნობს და აღმოაჩენს, მაგრამ სასულიერო ლიტერატურასთან გადაკვეთის წერტილების მარკირებით აჯიაშვილის შემოქმედება უფრო სიღრმისეულად გაიაზრება.

მრავალმხრივ საყურადღებო სონეტია „მზის მიწურვისას ეგეოსთან იჯდა ფილონი“. პოეტი აღწერს ეგეოსის ზღვის ჯადოსნურ სანაპიროს, სადაც ზის მღვდელი, რომელსაც ფილონი აცვია. ფილონი სამღვდლო შესამოსელია, მას საღმრთო მსახურებისას კვართის ზემოდან იცვამენ. ეს არის გრძელი და ფართო უსახელო სამოსი, ხელების თავისუფალი მოძრაობისათვის წინ ღრმადაა ამოჭრილი. ფილონი მოგვაგონებს იმ სუდარას, რომელშიც ვნების შემდეგ მაცხოვარი გაახვიეს. ანგელოზები ნანაობენ ზურმუხტის ნავში, სადაფის მთებზე კი მირონი იღვრება. რელიგიური თვალსაზრისით იქმნება მისტიკური სურათი. ფინალურ ნაწილში მხატვრული სახეები: მგელი და კრავი გაიელვებს.

მუდმივად ცვალებად წუთისოფელში მარადიულ მეტაფორად დარჩა „მგელი“ და „კრავი“. ჯემალ აჯიაშვილი აღნიშნულ მხატვრულ სახეს არაერთხელ იყენებს. ლექსში „ქარი ბურთაობს საბურთალოს პირქუშ მასივთან“ ვკითხულობთ: „ცხვარი მგლად იქცა, ანგელოზი გატარტაროზდა და გაზაფხული ნაადრევად შემოგვაცივდა“ (აჯიაშვილი 2013: 20). ქართულ ლიტერატურაში მყარად დამკვიდრებული მეტაფორებია: მგელი და კრავი. პირველი ქართული ლიტერატურული მგელი, ჰაგიოგრაფიული თხზულება „შუშანიკის წამება“ ვარსკენ პიტიახშის დასახასიათებლად იყენებს მეტაფორას- „მგელი“. „და შემდგომად ორისა დღისა მოვიდა მგელი იგი ტაძრად..“ (ხუცესი 1987: 229). ამ ერთ სიტყვაში მწერლის მიერ მრავალი საგულისხმო დეტალი ხშიანდება. ავტორი პერსონაჟის ზნეობრივ სახეს გვაცნობს, მის მორალურ ღირებულებებს ფარდას ხდის. მგელი ხომ მტაცებელი, სასტიკი ცხოველია, ძლიერი და საშიში. მგლისთვის უცხოა დანდობა, პატიება, სიყვარული. აღნიშნული მეტაფორები ბიბლიიდან იღებს სათავეს. რაც შეეხება ცხვარს. იგი უწყინარი ცხოველია, უფლის შესაწირია. ქრისტე მწყემსი კეთილია, რომელიც არასოდეს მიატოვებს ერთ კოჭლ ცხვარსაც (ლუკა 15, 4: 851). „შუშანიკის წამებაში“ მგლისა და ცხვრის მეტაფორა პერსონაჟთა კონტრასტულ სახეებს წარმოაჩენს. ცხვრის მადლმოსილება აგრესიული მგლის ფონზე კიდევ უფრო

მ. ხვედელიძე

თვალსაჩინოდ გამოიკვეთება. მხატვრულ სახეთა პარადიგმებს, რომლებიც ჯემალ აჯიაშვილთან გვხვდება, ჰაგიოგრაფიასთან, სასულიერო ლიტერატურასთან მივყავართ.

ესაია წინასწარმეტყველის სწავლება შეგვაგონებს, რომ „დადგება მგელი ცხვართან ერთად და ვეფხვი დაბინავდება ციკანთან ერთად. ხზო, ლომი და ნასუქალი პირუტყვი ერთად იქნებიან და ჩვილი ბავშვი წაუძღვება მათ“ (ესაია 11, 6: 540). ესაი იდეალური სამყარო, სადაც მოძალადე, ბოროტი არსებანი ივიწყებენ თავიანთ ზნეს და იქმნება სამოთხე, რომელსაც უცოდველი პატარა ბავშვი მართავს. „სადაფის მთებზე იღვრებოდა უცხო მირონი და მგელს, რომელიც სატრაპეზოდ ფარეხში დაესვი, ცხოვართან საძმოდ განაწყობდა ცა - საფირონი და ტყისპირ თიკნებს აძოვებდა პატარა ბავშვი“ (აჯიაშვილი 2013: 32). ჯემალ აჯიაშვილი ბიბლიურ სიბრძნეს ფაქტობრივად უცვლელად გვთავაზობს.

ჯემალ აჯიაშვილის ლექსების კრებულს თუ გადავხედავთ, სათაურებითაც ცხადი ხდება ბიბლიური თემატიკის არსებობა. ლექსს „იერემია“ ეპიგრაფად წამდვარებული აქვს წინასწარმეტყველის შეგონება: „ხმა ისმის შიშველ გორაკებზე,- განდგომილთა საწყალობელი ხმა“. წმინდა იერემია წინასწარმეტყველი მოღვაწეობდა ქრისტესშობამდე VI საუკუნეში. იუდეველთა სახელმწიფოს ისტორიის ყველაზე მძიმე პერიოდში. წინასწარმეტყველება იერემიასი გახლავთ ძველი აღთქმის ერთ-ერთი წიგნი. პოეტი ლექსში ცოდვა-მადლის ჭიდილზე წერს, ბოროტებაზე, რომელიც სიკეთეს ებრძვის. უფლის სავანე ცოდვებში იძირება, გველი არ იშლის თავის ზნეს.

აღნიშნული სონეტით ჯემალ აჯიაშვილი წინასწარმეტყველივით გვაფხიზლებს, რათა გონს მოვეგოთ. საყდარს მლოცველთა „ჰარი-ჰარალე“ აკრთობს. მრავალმნიშვნელოვნად ჟღერს სიტყვა „აკრთობს“. კრთომა ეს არის სხეულის რეაქცია, შიში, რომელსაც თან ახლავს უსიამოვნო გრძნობა. ანომალიურად ჟღერს, მაგრამ რეალობაა, საყდარს მლოცველი აკრთობს. ტაძარში მყოფნი მოჩვენებითნი არიან, რადგან მათი ლოცვა უფლის სავედრებელი და სადიდებელი კი არაა, არამედ ჰარი-ჰარალეა. ჰარალე ქართულ მითოლოგიაში მოსავლისა და ნაყოფიერების ღმერთს ერქვა, წარმართული ღვთაებაა. სწორედ ამ სახელიდან მომდინარეობს ქართული ხალხური სიმღერების ცნობილი მისამღერი „ჰარი ჰარალე“. სონეტი რწმენადაკარგული ადამიანების გაფრთხილებაა, ეშმამ ღვთის სახლში - ტაძარშიც შეაღწია. სამყარო სავსეა შენიღბული სიკეთით, მოჩვენებითი სიყვარულით.

ლექსში „ეზეკიელი“ წმინდანის ღვაწლი ხმიანდება. მეოცე საუკუნის პოეტი მიწიერისა და ზეციერის ჰარმონიულ ერთიანობაზე წერს. ქართველი

ებრაელი პოეტი სამყაროს შექმნისა და ერთიანობის გამოსახატავად ძველი ალთქმიდან შესაქმეს იმოწმებს. ერთი შეხედვით, რა საერთო შეიძლება ჰქონდეს იბერიელსა და ნიგერიელს. მაგრამ თუ გავიხსენებთ, როგორ შექმნა ღმერთმა სამყარო და ადამიანი, მაშინ კაცთა მოდგმის ერთიანობის განცდა ბუნებრივია. ჯემალ აჯიაშვილთან კვლავ შესაქმეში გაცხადებული იდეა გაიხმოვანებს. მკითხველი რწმუნდება პოეტის საღვთო ლიტერატურის ცოდნაში, ღმერთისა და კაცის სიყვარულში. ბიბლიური სიბრძნე, ღვთიური შეგონებანი, მეოცე საუკუნეში კომპლექსურად გვაფიქრებს შემოქმედზე, სამყაროზე, ყოფნა-არყოფნაზე, ადამიანზე, სიკეთესა და ბოროტებაზე.

მრავალმხრივ საინტერესო და საყურადღებო სონეტია „გზას დაადგება ფაზისიდან ნავი არგოსი“. პოეტი მისტირის ისტორიულ რეალობას, როდესაც ქართველებმა ოქროს საწმისი დათმეს. ერი, რომელიც ეგზარქოსმა გამეტებით დაგმო, ქართველი ერია. 1886 წლის 24 მაისს, თბილისის სასულიერო სემინარიიდან გარიცხულმა 20 წლის იოსებ ლალიაშვილმა, ხანჯლით მოკლა ამავე სემინარიის რექტორი პავლე ჩუდეცი. ჩუდეცის დაკრძალვის დღეს ეგზარქოსმა პავლემ დაწყევლა მკვლელი და საზოგადოება, რომელმაც ის წარმოშვა. ჯემალ აჯიაშვილი სწორედ აღნიშნულ ისტორიულ კონტექსტზე წერს. მას გული უკრთის, რადგან ბოლმით ნათრობ მოსისხარ მტერს ცნობს, არჩევს მის თვალთმაქცობას. ამიტომ მრავალმიშვნელოვნად ჟღერს მხატვრული სახე- შედარება. სვინაქსარი ბერძნული სიტყვაა და შეკრებას აღნიშნავს. თავდაპირველად სვინაქსარი ეწოდებოდა კალენდარს, რომელშიც თვეებისა და დღეების მიხედვით შეტანილი იყო სასულიერო დღესასწაულები და ქრისტიან წმინდანთა ხსენებანი. მოგვიანებით სვინაქსარს დაემატა წმინდანთა ბიოგრაფიული ცნობები და ლიტურგიკული მითითებანი. აჯიაშვილი გვეუბნება, რომ ქართველ ერს რწმენა შერყევია, დაშლილა, გაფანტულა, დავიწყნია წმინდანთა ღვაწლი და ღვთისმსახურება.

ულმერთოდ დარჩენილ ადამიანებსა და ათეისტურ საბჭოთა სინამდვილეს ვეცნობით ლექსში „აბა, რა გითხრათ, ჩემო კარგო,- მთელი ეს წლები“. პოეტის სატკივარია, რომ „დუმს ეკლესია“. ეს სიტყვები სონეტს რეფრენად გასდევს და მკითხველს თვალწინ კიდევ უფრო მეტი სიმძაფრით წარმოუდგება საბჭოთა ეპოქის ბედუკუდმართობა, როდესაც ცოდვა ბატონობდა, მკვლელი ლაღად დადიოდა. როდესაც ეკლესიას მრევლი დააშორეს, ზარები ჩამოხსნეს და ტაძრები დაადუმეს.

მზე (ნათელი) ქრისტიანული კულტურის და, შესაბამისად, ქართული ლიტერატურის უმთავრესი პარადიგმაა, რომელშიც ქართველი ერის ცხოვრების საზრისი - უფლისკენ სწრაფვა იკითხება. ჯემალ აჯიაშვილის პოეტურ კრებულში „ასი ლექსი“ (2013) 45 ლექსში გვხვდება

მ. ხვედელიძე

მზე. საღვთო სახისმეტყველებიდან მზე ლიტერატურაში ყველაზე მეტად დამკვიდრებული მეტაფორაა. იგი სინათლის, სიკეთის, უფლის სიმბოლოა. სასულიერო მწერლობაში ღვთის მეტაფორული სახელია მზე. ქრისტე დედამიწაზე მოვიდა წყვდიადის გასაფანტავად და სიკეთის გასამრავლებლად. ამიტომაც უფლის მეტაფორული სახელი ნათელი. „რადგან მზე და ფარია უფალი ღმერთი. მადლსა და ღირსებას მისცემს უფალი, სიკეთეს არ მოაკლებს უბიწოდ მთარულთ“ (ფსალმუნნი 83, 12: 438). აჯიაშვილთან ვკითხულობთ: „მთვარემ მზე შობა, წარსაგებელს მოყვა მოგება“ (აჯიაშვილი 2013: 27), „სიმგაცვეთილო ჩანგოსანო, მწყემსო ქაცვია, მზემ სატრაპეზოდ გამოგიხმო, ლხინს დაგაწვია“ (აჯიაშვილი 2013: 44), „მზე კი კვლავ ბრწყინავს სიყვარულის უკვდავ უნარად“ (აჯიაშვილი 2013: 49), „მზეს შეჰფოფინებს სიყვარული მზისკენ დამრული“ (აჯიაშვილი 2013: 48), „და მზეც,- რომელიც ბოროტებას ხელ-ფეხს უბორკავს“ (აჯიაშვილი 2013: 67) და სხვა... წარმოდგენილ სტრიქონებშიც ნათლად ჩანს მზის მხატვრული სახე და პოეტის ოსტატობა.

აჯიაშვილის პოეზიაში გზა, როგორც მხატვრული სახე არაერთხელ შეგვხვდება. მკვლევარი ომარ გვეტაძე აღნიშნავს, რომ „ებრაელობა არის ერი, რომელიც მუდამ გზაშია. გზა და გზადყოფნა თითქოს იმთავითვე მათი ისტორიის განმსაზღვრელი გახდა: გზას დაადგა პირველი ბიბლიური პატრიარქიც... მეტაფორულად თუ ვიტყვით, ებრაული კულტურაც გზის კულტურაა, უფრო სწორად- გზაში, წუთშესვენების დროს შექმნილი კულტურა. ეს გზა - „შინისკენ მიმავალი გზაა, გზა სულიერი სათავეებისა, რომელიც ბიბლიურ ავტორებს სადღაც აღმოსავლეთში, ედემის მიდამოებში ეგულებოდათ“ (გვეტაძე 2024: 288-289). ჯემალ აჯიაშვილის ხვედრიც გზა იყო. პოეტმა ჟურნალისტს ერთხელ ჰკითხა: „იცი რატომ არიან ებრაელები უფრო ხშირად ვიოლინოს დიდოსტატები?... იმიტომ, რომ ვიოლინოს ტარება იოლია, როიალისა არაო“ (ბუჯიაშვილი 2012: 30). გზას დაადგა პირველი ბიბლიური პატრიარქიც. სახე-სიმბოლო გზა გვხვდება „აბოს წამებაში“, ხოლო იოანეს სახარებაში ვკითხულობთ: „მე ვარ გზა და ჭეშმარიტება და სიცოცხლე; ვერვინ მივა მამასთან, თუ არა ჩემს მიერ“ (იოანე 14, 6: 876). მამასადამე, სახე-სიმბოლო გზაც ღვთიურია და აღნიშნული მხატვრული ხერხი კიდევ ერთხელ ადასტურებს სასულიერო ლიტერატურის კვალს ჩვენი დროის შემოქმედებაზე. ბიბლიურ, მარადიულ თემებთან ჯემალ აჯიაშვილის კავშირი არ გახლავთ მხოლოდ მემკვიდრეობითი ან შემთხვევითი გავლენა. პოეტი წერს რწმენით, იმ ღირებულებებითა და ფასეულობებით, რომლითაც აღიზარდა და შემდეგ ცხოვრობდა. საბჭოთა იდეოლოგიის გავლენით პოეტი მიზნობრივად იყენებს მინიშნებებს, ირიბ შეგონებებს. ცხადია, ერის სულიერი სიმტკიცის

საფუძველს ჯემალ აჯიაშვილი რწმენაში ხედავდა და მისი პოეზიაც სწორედ ამიტომ არის ბიბლიური შეგონებებით სავსე.

დაბოლოს, ჯემალ აჯიაშვილის შემოქმედებაზე დაკვირვება ცხადყოფს, რომ მისი პოეზია ბიბლიური პარადიგმების ინტეგრაციაა, რომელიც განსაზღვრავს მწერლის სულიერ და ლიტერატურულ იდენტობას. პოეტი სახარებისეულ ამბებს, მოვლენებს თანამედროვეობის ჭრილში წარმოაჩენს, რაც რწმენის დაცვისა და ზნეობრიობის სრულყოფის აუცილებლობითაა განპირობებული. აჯიაშვილის ლექსებში ხშირად ჩანს ძველი ქართული მწერლობისთვის დამახასიათებელი მხატვრული ფორმები, სახეები. რითაც პოეტი კიდევ ერთხელ ადასტურებს სულიერი ღირებულებების მარადიულობას და აჩვენებს, რომ თანამედროვე ქართული პოეზია ინარჩუნებს ლიტერატურული მემკვიდრეობის უწყვეტობას. ის ერთგვარი და, შეიძლება ითქვას, მარადიული დიალოგია ძველ ქართულ ლიტერატურასთან, ჰაგიოგრაფიულ ტექსტებთან.

ლიტერატურა

- აჯიაშვილი, ჯ. 2013. *100 ლექსი*, თბილისი: „ინტელექტი“.
- ბიბლია. 2013. თბილისი: გამომცემლობა „პალიტრა L“.
- ბუჯიაშვილი, ე. 2012. „პოეტი გზადყოფნის მისტერიიდან“, *ჟურნალი ჩვენი მწერლობა*, N4(160), 2012.
- გვეტაძე, ო. 2024. *ქართული მწერლობის თვალსაწიერი*, ქუთაისი: საგამომცემლო ცენტრი ქუთაისი.
- ინანიშვილი, რ. 2010. *საბავშვო ლიტერატურის საგანძური*. თბილისი: გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“.
- კაკალაძე, ე. ბერიძე, ნ. 2002. *სასკოლო ლიტერატურული ლექსიკონი-ცნობარი*. ბათუმი: გამომცემლობა „ალიონი“.
- ხუცესი, ი. 1987. *ქართული მწერლობა*, ტომი პირველი. თბილისი.

Literature and Literature Theory

Biblical Paradigms in Jemal Ajiashvili's Work

Marine Khvedelidze

khvedelidze.marine@atsu.edu.ge

Akaki Tsereteli State University

Kutaisi, Georgia

DOI: <https://doi.org/10.52340/atsu.2024.2.24.08>

This paper examines the significant contribution of Jemal Ajiashvili to the development of Georgian aesthetic thought in the second half of the twentieth century. Throughout his career, Ajiashvili emerged as a preeminent thinker who brought to the forefront perennial values rooted in the love of God and the pursuit of the divine. The study demonstrates Ajiashvili's remarkable affinity with religious literature, as evidenced by the artistic forms employed in his poetry. These poetic devices represent a transformation of Christian symbolism within a modern context. Even during the Soviet era, the poet was able to effectively depict religious and national themes through artistic allusion and metaphorical expression. Ajiashvili's poetic oeuvre exemplifies the integration of biblical paradigms into contemporary Georgian writing, thereby defining both the spiritual and literary identity of the creator. This integration further confirms the close relationship between modern Georgian poetry and religious literary traditions, underscoring the continuity of the national literary heritage.

Keywords: *biblical paradigms, metaphor, symbol.*

Jemal Ajiashvili's sonnets, characterized by their depth, professionalism, rich vocabulary, and simplicity, represent a logical and natural continuation of his translational work. The idea-content of these sonnets is uniquely defined by the poet's faith. Through an examination of Ajiashvili's poetry, we can recognize how the modern poet has understood and subsequently reflected the symbolic-allegorical aspects of religious writing in a novel way. It is important to note that Ajiashvili's poetry exhibits a less pronounced connection to Georgian hagiography. However, the foundation of hagiography is divine literature, and therefore, the issue can be easily generalized. Additionally, while the sonnet, as a well-established verse form, may not be directly associated with hymnography in terms of structure, the biblical quotations, allusions, and symbols employed in Ajiashvili's sonnets demonstrate a rather close affinity with the ancient Georgian literary tradition.

Jemal Ajiashvili's work primarily reflects a particular mood, one that is aligned with biblical wisdom and divine admonition. In the poem "Vanity of vanity" the "eclipse of the sun" serves as a metaphor, embodying an attempt to obscure the beauty and goodness of the Lord with evil. The metaphorical representation of the rock, a motif that can be found in various places in the Bible, is also present in Ajiashvili's work. "The LORD is my rock, my fortress, and my deliverer, my God, my rock where I seek refuge, my shield and the horn of my salvation, my stronghold" (Psalms 17, 3: 411). The poet depicts the Lord as "broken" and "pierced with a drill," which elicits a sense of futility, although the hope for the beauty of the dawn, a symbolic representation of a new day and the triumph over darkness (evil power), is not lost.

Jemal Ajiashvili's sonnet "November Leaves - Buried in the Dust" begins with a depiction of the melancholic autumnal landscape, before transitioning to a description of Abbey in a state of peaceful lethargy. This condition of lethargy, characterized by a deep, sickness-induced sleep on the precipice of life and death, is also associated with hysteria. The poem prompts us to question the reversal of fate in the abandoned monasteries, a consequence of Soviet tyranny. The age dictates the spiritual needs of humanity, and these spiritual needs find their most profound expression in the act of creation. This explains Jemal Ajiashvili's close affinity with religious literature. A sense of biblical regularity permeates the poem – the fleeting nature of life, the inevitability of death. Life is a full cup that must be emptied, and the poet expresses a sense of regret, as "the end returns to the beginning". The human, fashioned by the Lord from the dust of the ground, ultimately becomes dust once more, but this end simultaneously marks the beginning of a new state. Thus, for the poet, death represents a transition from one condition to another.

The poet has included two epigraphs to the poem "Who said the soul is old, the soul is old": "The candle of the Lord is the soul of man" (Proverbs) and "Before I formed you in the womb I knew you". The epigraph is crucial for understanding the artistic text, as it immediately signals a certain expectation for the reader and draws attention to the central idea of the work. In the presented sonnet, the intertextual connection with the divine scriptures is evident through the epigraph itself. The sonnet explores the themes of sin and grace, the struggle between the soul and the body. The repentant sinners call out to the Lord for forgiveness, seeking to return to the same state of innocence they possessed in their mother's womb. The writer's message is intriguing: the voices of the repentant souls crying from the underworld reach heaven.

The poem "Again the Mill of the Sky Worked Miracles" can be considered

მ. სველეცი

a logical continuation of the sonnet presented earlier. In this work, the poet contemplates the passage of time, the cycle of life and death. The primary objective is to remind the reader of the most significant event in human history - the birth of the Savior. Through the use of allusions, Jemal Ajiashvili calls upon the reader to seek a deeper understanding of the divine. As a poet writing in the latter half of the 20th century and the 21st century, Ajiashvili presents something novel, while simultaneously drawing upon established traditions. More precisely, the poet's focus is on the eternal nature of God.

Another remarkable sonnet in Ajiashvili's oeuvre is "At Sunset Philo Sat by the Aegean". In this work, the poet describes the magical shoreline of the Aegean Sea, where the priest, dressed in a vestment ('philo'), sits. The 'philo' is a garment worn by priests over the robe during sacred rituals. It is a long, wide, sleeveless garment with a deep opening in the front, allowing for the free movement of the arms. The vestment reminds the reader of the shroud, the cloth in which the Savior was wrapped after the Passion. Within this poetic landscape, angels mourn in an emerald boat, and myrrh pours upon the Mother of Pearl Mountains. From a religious perspective, the poet creates a mystical image. The artistic culmination features the juxtaposition of the wolf and the lamb, a symbolic motif evoking biblical resonances.

The symbolic pairing of the "wolf" and the "lamb" has remained an enduring metaphor in Jemal Ajiashvili's poetry, amidst the constantly evolving world. The poet employs these artistic motifs on multiple occasions. In the poem "The Wind Blows Against the Gloomy Massif of Saburtalo," we read the line: "The sheep turned into a wolf, the angel became Tartarus and the spring caught us prematurely" (Jemal Ajiashvili). These metaphors are firmly rooted in the Georgian literary tradition. The earliest Georgian literary monument, the hagiographic work *Martyrdom of the Holy Queen Shushanik*, utilizes the metaphor of the "wolf" to describe the character Varsken Pityakhshi: "And after two days, the wolf came to the temple.." (Iakob Khutsesi). In this single word, the writer evokes a multitude of important details, introducing the character's moral complexion and veiling his ethical values. The wolf, after all, is a predatory, cruel, and dangerous animal, devoid of the qualities of trust, forgiveness, and love. These metaphorical representations originate from the biblical tradition. The sheep, in contrast, is a harmless animal, offered as a sacrifice to the Lord. Christ is depicted as the Good Shepherd who will never abandon even a single lost sheep (Luke 15:4: 851). In *Martyrdom of the Holy Queen Shushanik*, the metaphor of the wolf and the sheep serves to highlight the contrasting moral dispositions of the characters, further accentuating the sheep's gratitude against the backdrop of

the wolf's aggression. The artistic paradigms employed by Jemal Ajiashvili can be traced back to the tradition of hagiography and religious literature, underscoring the poet's deep engagement with these sources.

The teachings of the prophet Isaiah remind us that "The wolf will live with the lamb, the leopard will lie down with the goat, the calf and the lion and the yearling together; and a little child will lead them" (Isaiah 11,6: 540). This passage envisions an ideal world where violent, evil beings relinquish their innate aggression, and a paradise is created, ruled by an innocent child. Jemal Ajiashvili's poetic work reflects a similar sentiment, as evidenced in the lines: "On the Mother of Pearl Mountains, foreign myrrh cascaded, while a sapphire sky wove peace between wolf and sheep, gathered together at a table. Nearby, a small child tended lambs, soft and quiet at the forest's edge" (Jemal Ajiashvili 2013: 32). In these verses, the poet offers biblical wisdom with near-verbatim precision.

An examination of Jemal Ajiashvili's poetic collection reveals the pervasive presence of biblical themes, even manifested in the titles of his works.

In the poem "Ezekiel," Jemal Ajiashvili reflects on the merits of the eponymous saint. As a 20th-century poet, Ajiashvili writes about the harmonious unity between the earthly and the heavenly realms. The Georgian-Jewish poet examines the use of the Old Testament as a means to express the creation and unification of the world. At first glance, one may question what a person from Iberia and another from Nigeria could possibly have in common. However, if we consider the biblical account of God's creation of the world and humanity, the notion of the fundamental unity of the human race becomes a natural conclusion. This idea, introduced in Jemal Ajiashvili's work, will resonate with the reader once more. The reader is imbued with a sense of the poet's extensive knowledge of divine literature, his love for both God and humanity. Biblical wisdom and divine admonition, as manifested in 20th-century poetry, compel us to grapple with complex questions regarding the Creator, the world, presence and absence, humanity, good and evil.

An examination of Jemal Ajiashvili's poetic oeuvre reveals that his work represents an integration of biblical paradigms, which defines the writer's spiritual and literary identity. The poet presents the gospel narratives and events from the perspective of modernity, a necessity driven by the desire to safeguard faith and refine morality. Ajiashvili's poems often feature artistic forms and styles characteristic of ancient Georgian writing. In doing so, the poet reaffirms the timelessness of spiritual values and demonstrates how modern Georgian poetry preserves the continuity of the literary heritage. It is a form of, and perhaps an eternal dialogue with, the ancient Georgian literature and hagiographic texts.